

УДК 351.72(045)

ОРИЩУК В.В., доктор філософії у галузі публічного управління та адміністрування,
експерт Тренінгового центру прокурорів України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>.

СИМУЛЯЦІЯ ДОВІРИ: ВПЛИВ ГІПЕРРЕАЛЬНОСТІ НА СУЧАСНЕ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

DOI...

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу гіперреальності на сучасне публічне управління в Україні, зокрема через призму довіри до державних інституцій. У контексті цифрової трансформації та розвитку штучного інтелекту аналізуються нові виклики та можливості, що виникають внаслідок зміни механізмів формування довіри. Зазначається, що в умовах домінування медіа та технологій візуальні образи та символи часто замінюють реальні дії держави, що може призвести до створення “штучної довіри”. Окремо розглядаються концепції Ж. Бодріяра про симулякри та гіперреальність, які ілюструють, як знаки й символи формують альтернативну реальність, що сприймається як більш справжня, ніж фактичні досягнення держави. Стаття також підкреслює важливість прозорості та етичності управлінських практик для зміцнення довіри громадян, а також наголошує на необхідності реальних реформ замість симуляційних дій. Висвітлюються ризики маніпуляцій інформацією через медіа та цифрові платформи, які можуть підірвати легітимність державних інституцій.

Ключові слова: гіперреальність, публічне управління, довіра, штучний інтелект, симулякри.

Summary. The article examines the impact of hyperreality on modern public administration in Ukraine, in particular through the prism of trust in public institutions. In the context of digital transformation and the development of AI, the article analyses new challenges and opportunities arising from changes in the mechanisms of trust formation. It is noted that in the context of media and technology dominance, visual images and symbols often replace the real actions of the state, which can lead to the creation of “artificial trust”. The article also examines Baudrillard’s concepts of simulacra and hyperreality, which illustrate how signs and symbols form an alternative reality that is perceived as more genuine than the actual achievements of the state. The article also emphasises the importance of transparency and ethical management practices to build public trust, and stresses the need for real reforms instead of simulacra. The risks of information manipulation through media and digital platforms that can undermine the legitimacy of state institutions are highlighted.

Keywords: hyperreality, public administration, trust, artificial intelligence, simulacra.

Постановка проблеми. Довіра до державних інституцій є основою ефективного публічного управління, адже вона визначає рівень взаємодії громадян із владою, підтримку реформ та суспільну стабільність. В сучасному світі, де медіа, цифрові технології та штучний інтелект (далі – ШІ) відіграють центральну роль у комунікаціях, механізми формування цієї довіри зазнають суттєвих змін. Візуальні образи, інформаційні меседжі та символи, створені за допомогою цих технологій, дедалі більше замінюють реальні дії та досягнення держави. Це явище Ж. Бодріяр назвав “гіперреальністю”, коли знаки й символи не просто відображають реальність, а створюють новий її вимір, відокремлений від об’єктивних фактів [1].

Питання довіри до державних інституцій є критично важливим для ефективного публічного управління, тому багато вчених досліджували вплив гіперреальності на цю довіру в умовах цифрових трансформацій. Ця проблема охоплює різноманітні аспекти, включаючи роль медіа, ШІ та візуальних символів у сприйнятті реальності.

Результати аналізу наукових публікацій. Питання гіперреальності, довіри до державних інституцій та впливу сучасних технологій на публічне управління знайшли своє відображення у працях закордонних і вітчизняних дослідників. Концепції гіперреальності та симуляції були ґрунтовно розглянуті Ж. Бодріаром [1], який досліджував феномен симулякрів і створення нової реальності через символи та знаки. Цей напрямок підтримали У. Еко [6], який аналізував культурні прояви гіперреальності, та Д. Кельнер [7; 10], який вивчав зв'язок медіа та постмодернізму.

Роль медіа у формуванні нової реальності провів Дж. Томпсон [3], підкресливши вплив медійних інтерпретацій на суспільне сприйняття. Ф. Джеймсон [4] критично оцінював надмірне захоплення симуляціями, наголошуючи на важливості соціально-економічних контекстів.

У сфері цифрових викликів значний внесок зробили С. Зубофф [9], яка досліджувала феномен “капіталізму спостереження” та етичні ризики алгоритмічних систем, і Р. Курцвейл [8], який вказував на перспективи ШІ у зміні механізмів довіри. Вплив ШІ на публічне управління, зокрема ризики маніпуляцій, аналізували Т. Ярова [16], О. Костенко, В. Костенко та В. Маньгора [14; 28]. Вони також досліджували можливість настання правової відповідальності у випадках, коли суб'єкти та об'єкти, пов'язані з ШІ, виступають учасниками правовідносин. Окрему увагу було приділено напрямкам розвитку та регулювання суспільних відносин, пов'язаних із застосуванням цифрових аватарів, ШІ та електронної особистості в метавсесвіті.

Проблеми цифрової нерівності, що загрожують ефективності публічного управління, досліджували І. Довжук [18], Т. Миськевич [19] і О. Гудзенко [20], Д. Щєпова [20] акцентуючи на соціальних розривах через нерівний доступ до технологій.

У сфері інформаційної безпеки важливими аспектами є питання маніпуляцій через дідфейк (далі – deepfake) та інші технології, які були розглянуті в роботах [21 – 24, 29 – 30, 32]. Особливу увагу приділено дослідженням М. Постера [11], який аналізував постструктуралізм в інформаційному суспільстві, а також А. Конета [25] і М. Костельнюка [26], які висвітлювали технології політичних маніпуляцій. Крім того, дослідження технологій розпізнавання фейкового контенту виконували О. Праздніков [31] та І. Сугоняк [31].

Згадані дослідження підкреслюють важливість вивчення гіперреальності як феномену, що трансформує не лише суспільне сприйняття, а й механізми формування довіри до державних інституцій. Цифрові технології, медіа та ШІ створюють нові виклики для публічного управління, зокрема через ризики маніпуляцій, цифрової нерівності та утворення “штучної довіри”, що базується не на реальних досягненнях, а на віртуальних образах.

Водночас використання технологій, таких як відкриті дані та автоматизовані системи, відкриває нові можливості для прозорості та підзвітності управлінських процесів. Проте, відсутність етичних стандартів і механізмів контролю може посилювати проблеми, пов'язані з маніпуляціями інформацією та втратами довіри громадян.

Таким чином, проблема гіперреальності та її вплив на довіру до державних інституцій є актуальною та потребує подальшого обговорення в науковому середовищі.

Метою статті є визначення впливу гіперреальності, створеної зокрема за допомогою штучного інтелекту, на публічне управління та формування довіри до влади.

Виклад основного матеріалу. Ж. Бодріар, один із найвпливовіших філософів постмодернізму, запропонував концепцію гіперреальності, яка описує сучасний світ як простір, де знаки та символи не лише відображають реальність, а замінюють її. У своїй

праці “Симулякри і симуляція” (1981 р.) Ж. Бодріяр визначив ключові поняття, які пояснюють, як ми сприймаємо реальність через призму знакових систем [1, с. 12, 116]:

– симулякр – це знак або образ, який не має зв’язку з реальністю, але все одно сприймається як реальний. Симулякри створюють свою власну “реальність”, де немає потреби в оригіналі;

– симуляція – це процес, коли реальність підмінюється набором символів або образів, які імітують реальність, але є незалежними від неї;

– гіперреальність – це стан, у якому межі між реальністю та її симуляцією зникають, і людина більше не може відрізнити одне від іншого. Гіперреальність є результатом тотального домінування симулякрів.

Ж. Бодріяр стверджував, що у світі гіперреальності знаки й образи стають настільки впливовими, що створюють альтернативну реальність, яка часто сприймається як більш “справжня”, ніж реальний світ: “Симуляція, навпаки, виходить з утопії принципу еквівалентності, з рішучого заперечення знака як цінності, зі знака як реверсії та омертвлення будь-якої референції. Тоді як репрезентація намагається поглинути симуляцію, тлумачачи її як хибну репрезентацію, симуляція охоплює всю будову репрезентації, яка сама стає симулякром” [1, с. 12].

Теорії Ж. Бодріяра знайшли підтримку серед багатьох науковців. Дж. Томпсон у своїй роботі “*Медіа і сучасність: соціальна теорія медіа*” погоджується з тим, що медіа створюють нову реальність, яка замінює справжню, формуючи гіперреальність. Дж. Томпсон підкреслює, що медіа не лише поширюють інформацію, а й конструюють її, додаючи символічні інтерпретації [3].

Однак критика також існує. Наприклад, Ф. Джеймсон, хоча і визнає важливість ідей Ж. Бодріяра, стверджує, що гіперреальність є лише одним з аспектів постмодерного капіталізму, який не обов’язково охоплює всі сфери життя [4]. Деякі дослідники, які наведені в таблиці, також вважають, що теорія Ж. Бодріяра перебільшує роль симуляції, і люди, як правило, можуть критично оцінювати інформацію та відрізнити реальність від її відображення.

Таблиця “Підтримка та критика теорії Жана Бодріяра” (створено *Авт.*)

Ім’я та прізвище дослідника	Обґрунтування
<i>Думки, що підтримують</i>	
Дж. Томпсон [3]	У роботі “ <i>Медіа і сучасність: соціальна теорія медіа</i> ” досліджується вплив медіа на формування сучасного суспільства. Автор погоджується з Ж. Бодріяром у тому, що медіа створюють уявну реальність, яка може суттєво відрізнитися від об’єктивної. Це підсилює ідею про те, що медійні репрезентації є конструктами, які домінують у сучасному світі.
Ф. Джеймсон [4]	Розвинув ідею, що гіперреальність є центральною характеристикою постмодерної культури. У роботі “ <i>Постмодернізм або культурна логіка пізнього капіталізму</i> ” він підкреслював, як капіталізм створює світи, наповнені симуляціями.
С. Вайлі, М. Вайс [5]	Хоча їхні роботи зосереджені на структурах бажання та капіталізмі, вони також підтримали ідеї, що соціальна реальність дедалі більше функціонує через знаки і симуляції.
У. Еко [6]	У книзі “ <i>Подорож у гіперреальність</i> ” досліджувався феномен американської культури, де тематичні парки, музеї воскових фігур та інші атракціони є прикладом створення гіперреальності.

Д. Кельнер [7]	Підтримав ідеї Ж. Бодріяра у своїх роботах про мас-медіа, вказуючи, що медіаформати (телебачення, Інтернет) створюють “паралельні” реальності.
Р. Курцвейл [8]	Розглядаючи ідеї симуляції через розвиток III та віртуальної реальності, підтримав думку, що в майбутньому гіперреальність стане панівною.
Ш. Зубофф [9]	У роботі “ <i>Епоха спостережного капіталізму</i> ”, аналізується як соцмережі створюють “гіперреальність” через алгоритми та персоналізовані стрічки новин.
Критичні думки	
Д. Кельнер [10]	У книзі “ <i>Жан Бодріяр: від марксизму до постмодернізму і далі</i> ” зазначається що ідеї Ж. Бодріяра про гіперреальність і симуляцію є теоретично важливими, але часто недоведеними емпірично. Він стверджує, що вплив симуляцій може бути перебільшеним, і вони не завжди замінюють реальність.
М. Постер [11]	У праці “ <i>Режим інформації: постструктуралізм і соціальний контекст</i> ” розглядається теорія Ж. Бодріяра, наголошуючи, що, хоча медійні репрезентації є значущими, люди залишаються здатними критично інтерпретувати ці образи. Автор вважає, що громадяни не є повністю пасивними споживачами інформації.

Емпіричні дослідження підтверджують, що, хоча медіа й інтернет впливають на сприйняття реальності, люди зазвичай здатні критично оцінювати інформацію. У роботі Е. Левіна, М. Уейта та Л. Боумана “*Електронне використання медіа, читання та відволікання студентів коледжів*” автори аналізують, як медіа впливають на увагу та здатність розрізняти реальні події й медійні репрезентації, наголошуючи, що більшість людей все ж зберігають це розрізнення [12]. Своєю чергою, Л. Фаціо у подкасті “*Як довіряти своєму мозку в Інтернеті*” звертає увагу на феномен фальшивих спогадів і вплив повторюваних наративів на переконання людей, акцентуючи на тому, що Інтернет може як покращувати, так і спотворювати здатність до критичного мислення [13]. Цю думку доповнюють О. Костенко та В. Костенко – “штучний інтелект і пристрої Інтернету речей формують нову науково-технічну революцію, яка створює інформаційно-технологічну капсулу, у якій незабаром існуватиме людство. Це вимагає створення правових умов для функціонування середовища, де правовідносини між людьми, роботами та іншими пристроями врегульовані відповідними нормами” [14, с. 158].

Глобалізація часто визначається процесом створення глобальної гіперреальності, де бренди, такі як McDonald’s чи Apple, стають універсальними символами, відокремленими від конкретного культурного контексту, уособлюючи ідею Ж. Бодріяра про симулякри. Розвиток VR і метавсесвіту, які активно просувають компанії на кшталт Meta (колишній Facebook), є прямим продовженням цієї концепції, адже створюють симульовані світи, що конкурують із реальністю. Подібні тенденції спостерігаються і в ігрових середовищах, таких як World of Warcraft чи The Sims, які формують паралельні реальності, що часто набувають більшого значення для гравців, ніж фізичний світ. У сфері сучасної політики симуляція проявляється через вплив символів і медіа, де політичні шоу, популізм і дезінформація створюють уявну реальність, яка витісняє об’єктивні факти, тим самим підтверджуючи актуальність ідей Ж. Бодріяра.

Ідейна спадщина Ж. Бодріяра має безпосереднє відношення до сучасного публічного управління, особливо в умовах швидких цифрових перетворень. Публічне управління дедалі більше покладається на символічні дії, які мають створювати

уявлення про ефективність, прозорість і інноваційність держави. Це створює ситуацію, коли симулякри та симуляції займають центральне місце в управлінні громадською думкою [1, с. 27].

Як зазначають І. Свідерська та В. Дидів, питання довіри громадян тісно пов'язане з тим, наскільки державі, тобто існуючій владі, вдається забезпечувати їхні базові потреби. Якщо зовнішні умови залишаються несприятливими, зростає ймовірність, що громадяни шукатимуть “доброго чарівника”, котрий нібито здатен розв'язувати всі проблеми помахом магічної палички [2, с. 108]. У контексті теорії симулякрів це означає, що в суспільстві формується запит не стільки на реальні реформи, скільки на їхні переконливі образи, які дають ілюзорне відчуття безпеки та швидких змін.

Саме тому урядові звіти, презентації реформ і інформаційні кампанії можуть виступати у ролі *симулякрів* – вони часто створюють видимість реальних покращень, проте досягнуті результати бувають доволі обмеженими. Скажімо, запуск онлайн-сервісів для громадян демонструє модернізацію державного управління, але якщо ці сервіси залишаються малоєфективними або складними у використанні, то їхній практичний внесок у поліпшення якості життя залишається переважно символічним.

З погляду *симуляції державних процесів*, використання медіа та цифрових технологій для тиражування образів відкритості чи публічної взаємодії з громадянами часто заступає реальні кроки у напрямку реформ. Це породжує нові виклики для взаємодії між державою та суспільством, адже, покладаючись на зовнішні візуальні чи комунікаційні ефекти, уряди можуть знехтувати складнішими, але суттєвішими змінами.

У контексті гіперреальності, про яку говорить Ж. Бодріяр, громадська довіра дедалі більше ґрунтується не на фактичних досягненнях, а на здатності державних органів створювати переконливі віртуальні образи. Розвиток ШІ додає до цього процесу новий рівень складності, оскільки використання чат-ботів, систем аналізу Великих Даних і персоналізованих повідомлень створює додатковий ефект присутності й доступності державних інституцій.

Така практика утворення “вражень” замість фактичних результатів містить у собі серйозну загрозу для найважливішого соціального капіталу держави – *довіри громадян*. Довіра як елемент публічного управління є наріжним каменем взаємодії між урядовими інституціями та суспільством. Вона визначає, наскільки громадяни готові підтримувати політичні рішення, дотримуватися законів і брати участь у громадських ініціативах.

Довіра до державних інституцій базується на переконанні, що вони виконують свої функції ефективно, чесно та справедливо, забезпечуючи права й інтереси кожного. Фундаментальними факторами у формуванні довіри є компетентність органів влади, їхня чесність у відносинах із громадянами та прозорість ухвалення рішень. Поєднання цих компонентів створює відчуття стабільності й послідовності дій, що, своєю чергою, зміцнює впевненість громадян у спроможності держави реагувати на виклики.

Процес формування довіри має багаторівневий характер.

По-перше, люди оцінюють відповідність реальних дій уряду їхнім попереднім очікуванням і обіцянкам. Якщо державна політика зводиться до гучних заяв, які підтримані тільки віртуальними або показовими ініціативами (симулякри), без відчутного покращення в повсякденному житті, довіра знижується.

По-друге, стабільність інституцій означає спроможність держави гарантувати безпеку та прогнозованість у суспільних відносинах, що теж безпосередньо впливає на готовність громадян долучатися до державних проєктів і виконувати свої обов'язки.

По-третє, важливим складником є залучення громадян до процесу ухвалення рішень: відкриті публічні обговорення, громадські слухання та цифрові платформи для зворотного зв'язку підвищують ступінь відповідальності й відчуття спільної участі в управлінні.

Разом із цим технологічний розвиток вносить у систему публічного управління новий рівень складності. Сучасні технології значно впливають на процеси побудови довіри до державних інституцій, відкриваючи нові можливості, але водночас створюючи суттєві виклики. З одного боку, цифрові платформи, соціальні мережі та ШІ забезпечують більшу прозорість управлінських процесів. Наприклад, державні портали, істотно спрощують доступ до послуг і формують позитивний імідж держави як сучасної та клієнтоорієнтованої. Автоматизовані системи на основі ШІ здатні аналізувати громадську думку, прогнозувати потреби населення та надавати персоналізовані рішення, що підвищує ефективність управління і зменшує бюрократію.

З іншого боку, технології можуть також сприяти руйнуванню довіри, якщо їх застосовують непрозоро або з метою маніпуляцій. Алгоритми ШІ, що використовуються для поширення урядових меседжів у соціальних мережах, здатні створювати ілюзію ефективності, приховуючи реальні проблеми чи упередження в державному управлінні. Крім того, відсутність доступу до цифрових інструментів у частини населення, а також ризики кіберзагроз і витоку даних можуть формувати в громадян недовіру до державних технологічних рішень. Маніпуляції інформацією через медіа, поширення фейкових новин чи упереджене висвітлення подій у цифрових каналах підривають авторитет і легітимність державних інституцій та влади взагалі.

Таким чином, довіра до державних інституцій залишається надзвичайно чутливою до впливу сучасних технологій. Для її збереження та посилення урядам необхідно не лише використовувати нові комунікаційні формати, а й постійно дбати про прозорість рішень, етичність управлінських практик і реалістичність впроваджуваних реформ. Якщо за привабливою “цифровою вітриною” не стоять ґрунтовні перетворення, громадяни дедалі частіше піддаватимуть сумніву офіційні заяви і можуть відвертатися від держави. У результаті довіра перетворюється з традиційного соціального феномена на стратегічний інструмент, що визначає не лише імідж уряду, а й загальний успіх публічного управління в умовах цифрової трансформації.

Алгоритми ШІ аналізують дані, автоматизують процеси та надають персоналізовані послуги, формуючи у громадян нове уявлення про роботу держави. Ці технології здатні генерувати “нову реальність” – штучно сконструйований світ, який виглядає переконливим і навіть досконалим, але може суттєво відрізнятись від реального стану справ. Одним із ключових елементів цього процесу є автоматизовані системи, наприклад, чат-боти, які забезпечують швидкий зворотний зв'язок із громадянами. У багатьох країнах чат-боти застосовуються для консультування щодо адміністративних послуг або розв'язання базових питань, створюючи ілюзію доступності державних інституцій, навіть якщо за цими інструментами стоїть обмежена кількість реальних змін.

Подібну роль відіграють системи аналізу даних, які використовують ШІ: вони можуть формувати привабливі візуальні символи (інтерактивні графіки, динамічні звіти, персоналізовані рекомендації) та тим самим підсилити відчуття ефективності й прозорості державного управління. Проте, наскільки ці цифрові образи відображають повну й реальну картину – залишається відкритим питанням. У результаті може виникати ситуація “штучної довіри”, коли громадяни покладаються на технологію,

асоціюючи її з державою, тоді як фактична взаємодія з реальними чиновниками чи інституціями залишається мінімальною.

Саме поняття “штучної довіри” тісно пов’язане з феноменом гіперреальності, описаним Ж. Бодріаром. Користувачі можуть щиро вірити в компетентність та відкритість управлінських структур, ґрунтуючись на привабливій цифровій взаємодії, швидких автоматизованих відповідях чи переконливих візуалізаціях, – навіть якщо ці механізми не завжди відображають реальний стан справ. Використання ІІІ для моделювання “людського” підходу додатково посилює враження, що державні структури є зрозумілими та доступними, приховуючи водночас обмеження або недоліки в наданні реальних послуг.

Розширюючи аналіз, варто звернутися до актуальних досліджень, які підтверджують або, навпаки, спростовують наведені тези. Згідно з даними OECD AI Policy Observatory [15], понад 69 країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку вже мають або впроваджують національні стратегії з розвитку ІІІ, що передбачають використання алгоритмів у державному управлінні (див. скріншот). Основними мотивами є прагнення підвищити ефективність адміністративних процесів, оперативніше реагувати на суспільні потреби та поліпшувати комунікацію з громадянами.

Скріншот із сайту OECD.AI – бази даних національних політик ІІІ [15]

У контексті стрімкого впровадження ІІІ в державному управлінні дедалі частіше постають питання стосовно гіперреальності, коли віртуальні образи чи автоматизовані звіти можуть витіснити реальний рівень реформ і досягнень. Створення привабливих інформаційних панелей на базі алгоритмів ІІІ може формувати в суспільстві враження покращеної прозорості та інноваційності, хоча насправді йдеться про “цифровий фасад”, що нерідко приховує брак глибоких організаційних змін.

Подібні виклики підтверджує дослідження С. Ярового, у якому підкреслюється, що ІІІ має великий потенціал для автоматизації процесів, покращення прийняття рішень та взаємодії з громадськістю. Автор відзначає ризик надмірного захоплення «сценічним» компонентом ІІІ-технологій, неправильне або однобоке представлення результатів може призвести до штучного підвищення довіри до технологій, яка легко підірветься у випадку виявлення упереджень або технічних помилок [16, с. 40-43]. У підсумку це

може призвести до штучного підвищення довіри, яку легко підірвати у разі виявлення упереджень, технічних помилок чи зловживань алгоритмами.

В Рекомендаціях CM/Res(2020)1 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо впливу алгоритмічних систем на права людини акцентується на “алгоритмічній підзвітності”: за відсутності реальних механізмів контролю та людського нагляду алгоритми здатні перекручувати або фільтрувати інформацію, продукуючи враження ефективності й неупередженості [17]. Громадяни часто не мають доступу до деталей того, як працює система ШІ, отже, довіряють скоріше образу “розумної” (цифрової) держави, а не доведеним результатам чи зваженим реформам. На практиці це може посилювати нерівність у доступі до послуг, а також породжувати недовіру, якщо люди виявляють приховані відхилення або помилки у роботі ШІ.

Таким чином, сучасні наукові дослідження підтверджують, що використання ШІ у державному управлінні має двояку природу. З одного боку, алгоритми дійсно здатні прискорювати та поліпшувати комунікацію з громадянами, з іншого – при недостатній прозорості й відсутності чітких етичних норм вони можуть формувати “цифровий фасад”, який імітує відкритість та інноваційність, приховуючи структурні проблеми або обмеження державних органів. Тому необхідні ретельні механізми регулювання, фахова підготовка кадрів і незалежний аудит алгоритмічних рішень, аби ШІ перетворився на дієвий інструмент реформ, а не на джерело “штучної довіри”.

Однак цей процес також може посилювати цифрову нерівність, залишаючи певні групи населення поза “симуляцією довіри”, яку формують сучасні технології. Це підкреслює важливість забезпечення доступу до нових технологій для всіх верств населення, щоб уникнути поглиблення соціальних розривів.

Цифрова нерівність, або “цифровий розрив”, визначається як різниця в доступі та використанні інформаційно-комунікаційних технологій між різними соціальними групами. Як зазначає І. Довжук, цифрова нерівність є складним і багатоаспектним процесом, що проявляється на міжнародному та локальному рівнях [18, с. 238]. В Україні ця проблема також актуальна: Т. Миськевич підкреслює, що цифрова нерівність розглядається як динамічна загроза, яка поширюється на глобальному, регіональному та локальному рівнях [19, с. 89, 98].

Використання ШІ в державних сервісах, таких як віртуальні асистенти, автоматизовані системи обробки запитів та цифрові платформи, сприяє підвищенню ефективності надання послуг. Проте громадяни, які не мають доступу до сучасних технологій або не володіють необхідними цифровими навичками, залишаються виключеними з цих процесів. Це призводить до того, що вони не отримують повного спектра державних послуг і не беруть участі в нових формах взаємодії з державою, що формує “симуляцію довіри” для більш технологічно підкованих громадян.

Дослідження показують, що цифрова нерівність може посилювати наявні соціальні розриви. Наприклад, у науковій роботі, присвяченій впливу диджиталізації на структурування українського суспільства, зазначається, що цифрова нерівність стає новим модусом стратифікаційної системи [21]. Це означає, що групи населення, які не мають доступу до цифрових технологій, опиняються в ще більш невіддільному становищі, оскільки не можуть користуватися перевагами, які надає цифрова трансформація.

Крім того, впровадження ШІ без урахування цифрової нерівності може призвести до того, що державні послуги стануть менш доступними для вразливих груп населення. Як зазначається в дослідженні про цифрову нерівність в інформаційному суспільстві, інформаційна нерівність існувала завжди і є невіддільною характеристикою суспільства

[18, с. 237]. Отже, без належної уваги до цієї проблеми впровадження нових технологій може лише посилити теперішні нерівності.

Ще одним важливим аспектом для розгляду є алгоритмічна маніпуляція. Використання ШІ для створення “фейкових” реальностей, зокрема технології deepfake, становить серйозну загрозу для інформаційної безпеки та суспільної довіри. Deepfake поєднує в собі методи глибокого навчання та підробки, дозволяючи створювати надзвичайно реалістичні фальшиві відео та аудіозаписи, які важко відрізнити від справжніх. Ця технологія використовується для маніпуляцій громадською думкою, поширення дезінформації та підриву довіри до медіа та державних інституцій.

Як зазначає В. Некрасов – “Розквіт технології штучного інтелекту призвів до стрімкого поширення у світі підроблених відео- та аудіозаписів” [21]. Це створює нові можливості для зловживань, особливо в політичній сфері, де deepfake-відео можуть використовуватися для дискредитації опонентів або впливу на виборчий процес. Наприклад, у 2022 році було зафіксовано випадок, коли deepfake-відео з Президентом України В. Зеленським, який нібито закликав українських солдатів скласти зброю, поширювалося в Інтернеті, маючи метою деморалізувати населення під час війни.

Крім того, автоматизовані кампанії, керовані ШІ, можуть вводити громадян в оману через поширення фейкових новин та маніпулятивного контенту. Алгоритми здатні створювати та поширювати дезінформацію з неймовірною швидкістю, що ускладнює її виявлення та спростування. Як зазначається в статті “*Діпфейк – штучний інтелект на службі пропаганди*” – “ця технологія не лише забезпечує можливість створення дивовижних цифрових імітацій, але й породжує етичні питання та страхи щодо маніпулювання масовою свідомістю” [22].

Статистичні дані свідчать про зростання кількості deepfake-відео в Інтернеті. За даними компанії Deeptrace, у 2019 році було виявлено понад 14000 deepfake-відео, що на 100 % більше порівняно з попереднім роком. Ця тенденція продовжує зростати, що підкреслює необхідність розробки ефективних методів виявлення та протидії таким загрозам [23, с. 1].

Для боротьби з алгоритмічною маніпуляцією необхідно впроваджувати технології виявлення deepfake та інших форм дезінформації. Компанії, такі як Intel, розробляють інструменти для виявлення підробок у реальному часі, використовуючи ШІ. Зокрема, Intel представила технологію FakeCatcher, яка здатна виявляти підроблені відео з точністю 96 %, повертаючи результати за мілісекунди. Ця технологія аналізує тонкі зміни “потоків крові” в пікселях відео, що дозволяє визначити, чи є особа на відео реальною людиною чи синтетичною [24].

Однак технічних рішень недостатньо; потрібні також законодавчі ініціативи та підвищення медіаграмотності населення, щоб громадяни могли критично оцінювати інформацію та розпізнавати можливі маніпуляції. Підвищення обізнаності про існування deepfake та розвиток навичок їх розпізнавання є ключовими кроками у протидії дезінформації. Крім того, необхідно розробляти та впроваджувати законодавчі заходи, спрямовані на регулювання використання технологій deepfake та притягнення до відповідальності за їх зловживання.

Водночас використання ШІ у публічному управлінні відкриває нові можливості для візуалізації даних та комунікації з громадянами. Однак існує ризик, що такі технології можуть створювати ілюзію прогресу без реальних дій, підриваючи довіру до уряду. Це свідчить про необхідність комплексного підходу, який поєднує технічні рішення з правовими ініціативами та освітніми програмами.

ШІ дозволяє створювати привабливі візуалізації, які демонструють успіхи в реформах або соціально-економічному розвитку. Проте, якщо ці візуалізації не підкріплені реальними змінами, вони можуть вводити громадян в оману. Як зазначає А. Конет, маніпулятивні технології в політиці можуть використовуватися для створення позитивного іміджу без фактичних досягнень [25, с. 196].

Прикладом такого явища є ситуація, коли уряд презентує статистичні дані про зниження рівня безробіття, використовуючи графіки та діаграми, створені за допомогою ШІ. Однак, якщо ці дані базуються на маніпулятивних методах збору або інтерпретації інформації, реальний стан справ може залишатися незмінним або навіть погіршуватися. Це створює “симулякр” успіху, який не відповідає дійсності.

Маніпулятивні технології, зокрема візуалізація даних без реальних підстав, можуть призвести до падіння довіри громадян до уряду. Як зазначає М. Костельнюк, маніпулювання є важливим чинником сучасного політичного процесу, що впливає на формування громадської думки та політичної поведінки [26, с. 125]. Такі технології здатні дестабілізувати суспільство та знижувати легітимність влади, оскільки створюють викривлене сприйняття реальності серед громадян.

Саме непрозорість алгоритмів ШІ є однією з ключових етичних проблем, що впливають на довіру користувачів до таких систем. Алгоритми ШІ часто функціонують як “чорні скриньки”, де процес прийняття рішень залишається незрозумілим для користувачів та навіть для самих розробників. Це породжує сумніви щодо обґрунтованості та справедливості отриманих результатів.

Як зазначається в дослідженні, “рішення штучного інтелекту приймаються ніби в “чорному ящику” і не піддаються поясненню. Така ситуація є небажаною, особливо коли приймаються важливі рішення в таких конструктивних сферах, як діагностика в охороні здоров'я, фінансові послуги або кримінальне правосуддя” [27]. Проте як зазначають О. Костенко та В. Маньгора – “звісно, “якість” або “хибність” виконання поставлених завдань програмою зі штучним інтелектом залежить не від алгоритмів програмування та обробки даних, а від волі конкретного замовника продукту та його розробників. Штучний інтелект і досі не здатний формулювати власні наміри, що на найближче майбутнє є великою перевагою саме людини над роботами” [28, с. 103].

Тому відсутність прозорості ускладнює можливість перевірки правильності та етичності рішень, що приймаються системами ШІ. Це може призвести до збереження або навіть посилення упереджень, що існують, якщо навчальні дані містять такі упередження. Як зазначається, “системи штучного інтелекту навчаються на великих наборах даних, і якщо ці набори даних містять упереджену інформацію, штучний інтелект може увічнити і навіть посилити ці упередження” [27].

Для підвищення довіри до систем ШІ необхідно забезпечити їх прозорість та підзвітність. Це включає розробку пояснюваних моделей ШІ, які дозволяють користувачам розуміти логіку прийняття рішень, а також впровадження етичних стандартів, що регулюють використання таких технологій. Лише за умов прозорості та підзвітності можна забезпечити етичне застосування ШІ та зберегти довіру суспільства до цих технологій.

Одним зі способів реалізації цих принципів є використання аналітики відкритих даних, яка дозволяє громадянам отримувати актуальну інформацію про діяльність державних органів. Це сприяє підвищенню підзвітності та довіри до влади, оскільки відкритість даних забезпечує можливість громадського контролю за діями уряду. У поєднанні з технологіями ШІ, які автоматизують процеси збору та обробки даних, така аналітика може стати потужним інструментом для покращення взаємодії між

громадянами та державою. Як зазначається, “центральні й місцеві органи влади акумулюють величезні обсяги даних про управління та різні сфери життя всієї країни і конкретних громад. Більша частина цієї інформації має бути доступною для громадян, які мають не лише контролювати владу, а й брати безпосередню участь в управлінні та покращенні державних і місцевих послуг” [29].

Прикладом платформи, що дозволяє громадянам відстежувати використання бюджетних коштів у реальному часі, є Єдиний веб-портал використання публічних коштів “Spending” [30]. Цей портал надає інформацію про трансакції, звіти, договори та супутні документи від розпорядників, державних цільових фондів, та комунальних підприємств. Використання таких платформ сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних фінансів, дозволяючи громадянам контролювати витрати та приймати обґрунтовані рішення щодо участі в управлінні державними ресурсами.

Застосування ШІ в аналізі відкритих даних дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та візуалізації інформації, що підвищує ефективність моніторингу державних фінансів. Це, своєю чергою, сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій та стимулює їхню активну участь у громадському житті. Таким чином, інтеграція ШІ в процеси управління відкритими даними є важливим кроком до підвищення прозорості та підзвітності влади.

Проте, зростання використання ШІ також ставить нові виклики, зокрема верифікацію інформації. ШІ стає незамінним інструментом у боротьбі з фейковими новинами, забезпечуючи верифікацію інформації шляхом аналізу великих обсягів даних. Алгоритми ШІ використовуються для виявлення неправдивої інформації через аналіз лінгвістичних ознак, структури тексту, а також джерел поширення. Такі алгоритми можуть швидко ідентифікувати невідповідності, дозволяючи користувачам отримувати точну і перевірену інформацію. Алгоритми машинного навчання ефективно аналізують текст для виявлення фейкових новин з високою точністю. Як зазначено у дослідженні *“Моделі та методи машинного навчання для розпізнавання фейкового контенту”* – “алгоритми машинного навчання можуть бути використані для аналізу тексту та виявлення фейкових новин на основі лінгвістичних ознак” [31]. Це підкреслює важливість застосування сучасних технологій для боротьби з дезінформацією.

Приклади успішних рішень включають фактчекінгові платформи, засновані на ШІ, які забезпечують швидку перевірку фактів.

Snopes ШІ [32] – платформа, яка використовує алгоритми ШІ для автоматичної перевірки правдивості тверджень, поширених у медіа та соціальних мережах. Система аналізує контекст і джерела інформації, що дозволяє користувачам визначити, чи є новина правдивою.

Factmata [33] – платформа, що застосовує моделі обробки природної мови для виявлення дезінформації. Factmata зосереджується на аналізі впливу контенту, що дозволяє зменшувати поширення фейкових новин у медіапросторі.

Google Fact Check Explorer [34] – інструмент, який інтегрує ШІ для перевірки тверджень через аналіз мільйонів статей. Цей інструмент дає змогу користувачам легко знайти незалежні підтвердження або спростування певних новин чи заяв.

Full Fact [35] – британська платформа, яка використовує автоматизовані алгоритми для виявлення неточностей у заявах політиків або повідомленнях у ЗМІ. Її системи здатні аналізувати в реальному часі контент і вказувати на потенційні фейкові новини.

Ці платформи демонструють ефективність ШІ у верифікації інформації, сприяючи боротьбі з дезінформацією та підвищуючи якість новинного контенту. Проте їхній успіх залежить від доступності якісних навчальних даних та постійного оновлення алгоритмів

для адаптації до нових викликів у сфері дезінформації. Інтеграція ШІ у фактчекінг стає важливим кроком у забезпеченні прозорості інформаційного простору.

Висновки.

Довіра до державних інституцій є наріжним каменем ефективного публічного управління в Україні, оскільки вона визначає рівень взаємодії громадян із владою та підтримку реформ. У сучасних умовах, коли медіа, цифрові технології та ШІ відіграють центральну роль у формуванні громадської думки, питання гіперреальності стає особливо актуальним. Гіперреальність, як концепція Ж. Бодріяра, демонструє, що знаки і символи можуть створювати альтернативну реальність, яка часто сприймається як більш справжня, ніж фактичні досягнення держави.

Значна частина досліджень вказує на те, що сучасні технології можуть як підвищити прозорість управлінських процесів, так і створити ілюзію ефективності без реальних змін. Уряди повинні усвідомлювати ризики “штучної довіри”, коли громадяни покладаються на віртуальні образи замість фактичних результатів. Це може призвести до серйозних наслідків для суспільної стабільності та легітимності державних інститутів.

Наразі в Україні залишається багато нерозв’язаних проблем у сфері публічного управління, зокрема недостатня прозорість рішень та етичність управлінських практик. Це підриває довіру громадян і може призвести до зростання соціальної напруги. Важливо забезпечити реальні зміни в управлінні, які б відповідали очікуванням суспільства.

Отже, для зміцнення довіри до державних інституцій урядам необхідно не лише впроваджувати нові технології, а й дбати про реальні результати реформ. Лише через відкритість, прозорість і залучення громадян до процесу ухвалення рішень можна досягти стійкої довіри та підтримки з боку населення.

Використана література

1. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція ; пер. з фр. В. Ховхун. Київ: Соломії Павличко “Основи”, 2003. 230 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Baudrillard/Symuliakry_i_symuliatsiia.pdf (дата звернення: 23.12.2024).
2. Свідерська О.І., Дидів М.-В. В. Психологічні особливості формування магічного мислення. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. Т. 57, № 4. С. 104-110. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-57-4-104-110> (дата звернення: 20.12.2024).
3. Tompson J.B. Media and modernity: a social theory of the media. Polity Press, 2013. 322 p.
4. Jameson F. Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism. Duke University Press, 2013. 461 p. URL: <https://www.perlego.com/book/1466159/postmodernism-or-the-cultural-logic-of-late-capitalism-pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
5. Wiley S.B. C., Wise J.M. Guattari, deleuze, and cultural studies. *Cultural studies*. 2018. Vol. 33, no. 1. P. 75-97. URL: <https://doi.org/10.1080/09502386.2018.1515967> (дата звернення: 25.12.2024).
6. Eco U. Travels in hyper reality: essays. San Diego: Harcourt, 2002. 307 p.
7. Kellner D. Media culture. Routledge, 2003. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203205808> (дата звернення: 25.12.2024).
8. Kurzweil R. The singularity is nearer: when we merge with AI. London: The Bodley Head, 2024. 401 p.
9. Zuboff S. The age of surveillance capitalism: the fight for a human future at the new frontier of power. PublicAffAIRs, 2020. 704 p.
10. Kellner D. Jean Baudrillard: from marxism to postmodernism and beyond. Stanford, Calif : Stanford University Press, 1989. 246 p. URL: <https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/Baudrillard.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).

11. Poster M. The mode of information: poststructuralism and social context. Chicago: University of Chicago Press, 1990. 179 p.
12. Levine L.E., White B.M., Bowman L.L. Electronic media use, reading, and academic distractibility in college youth. *CyberPsychology & behavior*. 2007. Vol. 10, no. 4. P. 560-566. URL: <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9990> (дата звернення: 23.12.2024).
13. How to know what's real: how to trust your brain online: season 6, episode 3 / host L. Fazio. The best of "how to". URL: <https://podcasts.apple.com/sc/podcast/how-to-know-whats-real-how-to-trust-your-brain-online/id1587046024?i=1000656887988> (дата звернення: 23.12.2024).
14. Костенко О.В., Костенко В.В. Правова відповідальність та ідентифікація суб'єктів і об'єктів зі штучним інтелектом (IoT). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 158-162. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/37> (дата звернення: 25.12.2024).
15. The OECD artificial intelligence policy observatory – OECD.AI. *The OECD Artificial Intelligence Policy Observatory – OECD.AI*. URL: <https://oecd.ai> (дата звернення: 25.12.2024).
16. Яровой Т.С. Возможности та риски використання штучного інтелекту в публічному управлінні. *Economic synergy*. 2023. № 2. С. 36-47. URL: <https://doi.org/10.53920/es-2023-2-3> (дата звернення: 23.12.2024).
17. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems: Recommendation of 08.04.2020 no. CM/Rec(2020)1. URL: <https://search.coe.int/cm?i=09000016809e1154> (дата звернення: 23.12.2024).
18. Довжук І. Цифрова нерівність в інформаційному суспільстві. *Society document communication*. 2022. № 14. С. 233-252. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-233-252> (дата звернення: 25.12.2024).
19. Миськевич Т. Цифрова нерівність у сучасному суспільстві: український вимір світових тенденцій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2019. № 3. С. 87-107. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.3.2019.169673> (дата звернення: 25.12.2024).
20. Гудзенко О., Щепова Д. Цифрова нерівність як стратифікаційний модус інформаційного суспільства. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2022. Т. 5, № 2. С. 96-103. URL: <https://doi.org/10.15421/342225> (дата звернення: 25.12.2024).
21. Епоха "глибоких" підробок: що таке deepfake та як від нього захиститися. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2020/08/14/664022/> (дата звернення: 25.12.2024).
22. Діпфейк – штучний інтелект на службі пропаганди | UACRISIS.ORG. *Uacrisis.org*. URL: <https://uacrisis.org/uk/deepfakes-III-in-the-hands-of-propaganda> (дата звернення: 25.12.2024).
23. The state of deepfakes: landscape, threats, and impact / Н. Ajder et al. Deeptrace, 2019. 27 p. URL: https://regmedia.co.uk/2019/10/08/deepfake_report.pdf (дата звернення: 25.12.2024).
24. 7 найкращих інструментів і методів виявлення deepfake (грудень 2024 р.). *Unite.AI*. URL: <https://www.unite.ai/uk/найкращі-інструменти-та-методи-виявлення-глибоких-фейків> (дата звернення: 25.12.2024).
25. Konet A. Political manipulation: definitions, concepts, mechanism of action. *Mediaforum: analytics, forecasts, information management*. 2020. No. 8. P. 185-201. URL: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.185-201> (дата звернення: 25.12.2024).
26. Костельнюк М.М. Маніпуляційні технології в політичних процесах: термінологічний інструментарій. *Грані*. – (Науково-теоретичний альманах). 2018. Т. 21. № 5. С. 123-132. URL: <https://doi.org/10.15421/171877> (дата звернення: 23.12.2024).
27. Етичні питання та виклики у сфері розвитку штучного інтелекту – Probesto UA. *Probesto DE – Informationen und Bewertungen für alle*. URL: <https://www.probesto.com/ua/етичні-питання-та-виклики-у-сфері-розв> (дата звернення: 25.12.2024).
28. Костенко О.В., Маньгора В.В. Метавесвіт: правові перспективи регулювання застосування аватарів та штучного інтелекту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 102-105. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-2/23> (дата звернення: 25.12.2024).
29. Відкриті дані для прозорості влади: перші кроки та необхідні заходи. – (Аналітичний центр "Обсерваторія демократії"). URL: <https://od.org.ua/vidkryti-dani-dlya-prozorosti-vlady-per-shi-kroku-ta-neobhidni-zahody> (дата звернення: 25.12.2024).

30. Spending – Єдиний веб-портал використання публічних коштів. *Access Denied*. URL: <https://spending.gov.ua/new> (дата звернення: 25.12.2024).

31. Праздніков В.О., Сугоняк І.І. Моделі та методи машинного навчання для розпізнавання фейкового контенту. *Технічна інженерія*. 2023. № 2(92). С. 131-136. URL: [https://doi.org/10.26642/ten-2023-2\(92\)-131-136](https://doi.org/10.26642/ten-2023-2(92)-131-136) (дата звернення: 25.12.2024).

32. FactBot AI fact checker | snopes.com. *Snopes.com | The definitive fact-checking site and reference source for urban legends, folklore, myths, rumors, and misinformation*. URL: <https://www.snopes.com/factbot/> (дата звернення: 25.12.2024).

33. Factmata nesta. URL: <https://www.nesta.org.uk/feature/AI-and-collective-intelligence-ca-se-studies/factmata> (дата звернення: 25.12.2024).

34. Fact check tools. URL: <https://toolbox.google.com/factcheck/explorer/search/list:recent;hl=uk> (дата звернення: 25.12.2024).

35. Full Fact – Full Fact is the UK’s independent fact checking organisation. *Full Fact*. URL: <https://fullfact.org> (дата звернення: 25.12.2024).

~~~~~ * * * ~~~~~